

Regulacija reke Paka (foto Pajk)

Tjaša Konovšek

Je magistrska študentka novejšje zgodovine na Filozofski fakulteti v Ljubljani. Leta 2015/16 je diplomirala pri prof. dr. Božu Repetu z nalogo »Izgini noter, če ti je življenje drago! – Preživetje v okupiranem Šoštanju med drugo svetovno vojno.« Svojo diplomsko nalogo je letos predstavila v Muzeju usnjarstva v Šoštanju. Njeno raziskovanje poteka v okviru študijskih obveznosti. Zanima jo predvsem zgodovina po 2. svetovni vojni in življenje na širšem območju Šaleške doline. O tej temi pripravlja tudi magistrsko nalogo.

VSTOPANJE ŽENSK V SFERO JAVNEGA V ŠALEŠKI DOLINI OB KONCU 60-ih LET 20. STOLETJA

Uvod

Ženske so po 2. svetovni vojni na Slovenskem dobile nov položaj. Temeljni vzrok za spremembo je bilo njihovo sodelovanje v narodno-osvobodilni vojni in širšem partizanskem gibanju. V njem niso prevzele le tradicionalnih vlog posrednic in negovalk, temveč so se boja aktivno udeležile. Po vojni so dobile volilno pravico in zaživele so v državi, ki je zagovarjala delo kot vrednoto in katere ideal je bil zaposlen državljan. Ženske so tako opravljale tudi netradicionalna dela. V Šaleški dolini je izrazit primer tega Tovarna gospodinjstskih aparatov Gorenje, medtem ko sta Premogovnik Velenje in Termoelektrarna Šoštanj ohranila pretežno moški značaj.

Pričujoča seminarska naloga temelji na dveh trditvah. Prva je, da so ženske v poznih šestdes-

tih in delno na začetku sedemdesetih letih 20. stoletja imele opazen delež delovanja v javni sferi. Druga trditev je, da je njihov vstop v javno sfero temeljil na predvojnih vrednotah in predstavah o tem, kaj se za žensko spodobi in kakšna je njena vloga v zakonu, družini in širši družbi. Večina žensk, ki je vstopala v javno sfero, je to naredila zaradi stapljanja zasebne sfere z javno v kontekstu državne ideologije. Še vedno je bila njihova primarna vloga biti mati, žena, gospodinja, ob vsem tem pa so ženske opravljale še redno službo. To je od njih zahtevalo dvojni napor.

Kar se tiče političnih pravic in aktivnosti žensk na tem področju, so te res zavzele določene politične funkcije, vendar so imele le izjemoma v svojih rokah realno politično moč. Delovale so predvsem v šolstvu, vzgoji in pri delu z mladimi. Množično so se v politiki udeleževale le kot volivke, k čemur jih je močno spodbujala država.

Pregled, ki sledi, je razdeljen na krajše tematske sklope, preko katerih lahko sledimo vlogi žensk v javnem življenju na območju Šaleške doline.

Šaleška dolina in Šaleški rudar v poznih šestdesetih letih

Za potrebe razumevanja vsebine pričujoče seminarske naloge moramo najprej razumeti, katere so bile ključne družbeno-gospodarske točke v Šaleški dolini v obravnavanem obdobju.

Dolina zajema tri večja naselja, ki so danes tri samostojne občine: mesto Velenje, Šoštanj in Šmartno ob Paki.¹ Zadnji kraj je strnjeno naselje brez pomembnih industrijskih obratov. V obravnavanem obdobju je vredno omeniti le podjetje VINO – Oljka, ki je trgovalo z lokalnim vinom. Na drugi strani sta Šoštanj in Velenje, ki sta med seboj oddaljena le ne-

¹ Miran Aplinc, Stanovati v Šoštanju, Šaleški razgledi, številka 13 (2012), 1–20.

kaj kilometrov in imata tesno industrijsko vez. Rudnik lignita Velenje je skupaj z manjšo elektrarno deloval že v medvojnem obdobju, leta 1946 pa je bila sprejeta odločitev o gradnji Termoelektrarne Šoštanj. Odločitev o gradnji je bila sprejeta zaradi vse večje potrebe po električni energiji, premogovnik pa je nudil zadostno količino lignita za njeno delovanje. Poleg premogovnika in elektrarne je v industriji izstopalo še velenjsko podjetje Gorenje, ki je izdelovalo (in še danes izdeluje) gospodinjske aparate.

Glasilu, ki sem ga uporabila za vir, je glasilo Socialistične zveze delovnega ljudstva občine Velenje. V skladu z duhom časa, ki je zahteval čim večjo vključevanje posameznika v upravo vseh področij, je Šaleški rudar objavljал obsežne zapisnike s sestankov, preglede proizvodnje in porabe, poročal o dogajanju v občini, na kulturnih prireditvah, o športnih uspehih občanov ter političnih odločitvah. Izhajal je vsak drugi teden. Njegovi bralci so bili tako delavci kot kmetje, hkrati pa je s posameznimi rubrikami nagovarjal neposredno ženske in mladino. V prvih letih izhajanja je Šaleški rudar stremel k raznolikosti člankov, proti koncu izhajanja pa se je vse bolj omejeval na gospodarske in politične teme. Glasilo je izdajal občinski odbor SZDL Velenje. Njegov glavni in odgovorni urednik je bil Ljuban Naraks. Šaleški občani so si ga lahko kupili za ceno 30 dinarjev. Pregledala sem letnike od vključno leta 1966 do vključno leta 1972. Po potrebi je ob Šaleškem rudarju izhajal tudi Uradni vestnik občine Velenje. Naročniki Šaleškega rudarja so ga kot prilogo dobivali brezplačno.

V naslednjih poglavjih so obravnavana področja, na katera so ženske v Šaleški dolini preko glasila Šaleški rudar stopile iz svoje tradicionalno zasebne sfere v sfero javnega življenja. Ogledali si bomo, katere politične funkcije so opravljale, kako so funkcionirale v vlogi delavk ter kako so razširile svojo vlogo v družabnem življenju. Hkrati pa bomo videli, da je njihova vloga žena, mater in gospodinj kljub izkušnji v narodnoosvobodilnem boju ter socialističnem idealu zaposlene ženske ostajala njihova primarna vloga. Kot go-

spodinj so bile pritegnjene v javno življenje s pozivi mestnih oblasti, naj skrbijo za svoj dom in okolico. Velenjčani so se namreč radi ponašali z urejenostjo svojega mesta in so ga želeli narediti turistično čim bolj privlačnega.

Delavke: politika in javne funkcije

Ob prebiranju Šaleškega rudarja je moč zaznati, da tudi v pomanjšanem merilu družbenopolitične lestvice drži pravilo, ki je sicer veljalo za politiko na višjih ravneh: pomembnejše, kot so funkcije, manj žensk jih zaseda. Trend upadanja števila žensk na ravni politike Socialistične republike Slovenije je bil v poznih šestdesetih letih izrazit, kar se tiče njihovega sodelovanja v skupščini.² Njihovo število je ostalo približno konstantno pri delovanju v izvršni oblasti.³ Na ravni občin je leta 1969 v občinskih zbora skupno v celotni Sloveniji 5,6 % žensk.⁴ V občini Velenje je bil ta odstotek po volitvah leta 1967 celo višji od slovenskega povprečja: v občinskem odboru je sodelovalo 11,5 % žensk, v zboru delovnih skupnosti pa 17,5 %. Skupaj je bilo v občinskih zbora 14,5 % žensk.⁵

Kot nosilke funkcij delujejo le formalno – obredno, redko imajo realno moč.⁶ Pomenljivo je tudi področje njihovega delovanja. Podoba žensk v obravnavanem obdobju sloni na dveh temeljih: tradicionalnem in revolucionarnem. Če ženske že zasedajo vidnejše funkcije, so te v povezavi z vzgojo, delom z mladino ter socialnim delom – skratka, v skladu z

² Lea Vrečko Ashtalkoski, Milica Antić Gaber, Mesto in položaj žensk v slovenskih skupščinah in vladah, v: *Ženske na robovih politike*, zbornik, ur. Antić Gaber, Milica (Ljubljana, 2011), 92.

³ Prav tam, 93–95.

⁴ Irena Selišnik, Milica Antić Gaber, *Ženske, politika in vrednotne orientacije sodobne slovenske družbe*, v: *Zahtevna razmerja: Spol, strukturne ovire in priložnosti*, ur. Antić Gaber, Milica (Ljubljana, 2015), 130.

⁵ Uradni vestnik občine Velenje, 18. 5. 1967, letnik 2, številka 4.

⁶ Mirjana Ule, *Kontekst ženskih študij v Sloveniji*, v: *Od ženskih študij k feministični teoriji*, zbornik, ur. Bahovec, Eva D. (Ljubljana, 1993), 123.

njihovo tradicionalno vlogo.⁷ Kadar pa se ženske ne legitimirajo primarno kot matere in žene, izhaja njihova podoba iz njihovega delovanja v času med 2. svetovno vojno.⁸ Kljub temu da sta od konca vojne minili že dve desetletji, je v Šaleškem rudarju še vedno moč zaslediti povezovanje aktualnega položaja žensk z njihovim sodelovanjem v narodnoosvobodilnem boju.⁹

O množičnem vstopu žensk v politiko lahko govorimo le v povezavi z volilno pravico in volitvami. V Šaleški dolini je bilo tako, ne glede na to, ali je šlo za volitve v samoupravne organe v tovarni Gorenje,¹⁰ za občinske volitve in volitve v krajevne skupnosti¹¹ ali za državni referendum. Cilj oblasti je bil aktivirati ženske kot volivke.¹² Kadar je šlo za pomembna, ne lokalna vprašanja, so ženske še dodatno pozivali preko njihove vloge mater. Odločitev na volitvah so jim zastavili kot moralno vprašanje: ali želijo svojim otrokom svetlo prihodnost? Strani Šaleškega rudarja so v takšnih primerih zasedli obsežni oglasi s parolami, kot so »*Volili bomo <da>!*«, »*Vsi na volišča*« ter podobe otrok, ki sporočajo svojim staršem »*Če bi bil velik, bi glasoval <da>!*«¹³

Sicer pa so ženske v politični sferi bile potisnjene v ozadje. Še največ prahu je med prebivalci Šaleške doline dvignil obisk Vide Tomšič, ki je prišla na ogled velenjskega premogovnika, se oblekla v rudarsko uniformo ter se pridružila rudarjem v jami.¹⁴ V premogovniku, ki je bil izrazito moško okolje, je požela veliko navdušenje, hkrati pa je ta izreden

⁷ Vrečko Ashtalkoski, Antić Gaber, Mesto in položaj žensk ..., 93.

⁸ Nina Vodopivec, Podoba ženske v listu Naša žena med leti 1945 in 1951, Kronika, številka 1–2, letnik 47 (1999), 154.

⁹ Šaleški rudar, številka 8, leto 7 (1971), 3.

¹⁰ Šaleški rudar, številka 3, leto 1 (1965), 5.

¹¹ Šaleški rudar, številka 4, leto 3 (1966), 4.

¹² Vlasta Jalušič, Dokler se ne vmešajo ženske ... Ženske, revolucija in ostalo. (Ljubljana, 1992), 96.

¹³ Šaleški rudar, številka 6, leto 6 (1970), 4.

¹⁴ Šaleški rudar, številka 9, leto 3 (1967), 1–2.

dogodek pritegnil daleč največ pozornosti šaleške javnosti v povezavi z žensko v tradicionalno moškem okolju politike in rudarjenja.

V socializmu naj bi bila vsaka ženska zaposlena delavka. Jugoslovanske predstave so se v tem ločile od sovjetskih, kjer je veljalo, da je bolje, da se ženska odreče zakonu in družini, kakor da bi se odrekla poklicu, karieri in svojemu ustvarjalnemu potencialu. Na Slovenskem so nasprotniki komunizma svarili prebivalstvo pred oblastjo, ki želi izenačiti ženske in moške, ne da bi upoštevala posebnosti žensk, tako kot v Sovjetski zvezi.¹⁵ Vendar v Sloveniji ni bilo tako. Komunistična oblast je podobo jugoslovanske ženske zgradila na njenih tradicionalnih vlogah. Ženska je s svojo emancipacijo tako dobila dvojno delo. Ostala je mati, žena in gospodinja ter hkrati zaposlena delavka, ki je morala biti urejena, družabna, prijazna in vesela. Nastal je lik „jugoslovanske superženske“.¹⁶ Delo je bilo pomembna družbena vrednota, ki je ženskam poleg socialnega in zdravstvenega zavarovanja, plačanega porodniškega dopusta in plače prinesla tudi samostojnost in samozavest.¹⁷

Temu idealu so sledile ženske v Šaleški dolini. Osrednja tovarna, v kateri so bile zaposlene ženske delavke, je bila tovarna Gorenje. V Šaleškem rudarju so večkrat objavljene fotografije delavk, ki opravljajo montažo strojev ali delajo za tekočim trakom. Vse delavke na fotografijah so nasmejane, lepo oblečene in imajo moderne frizure.¹⁸ Ženske

¹⁵ Meta Jeraj, Slovenske na prehodu v socializem. Vloga in položaj žensk v Sloveniji 1945–1953 (Ljubljana: Arhiv Republike Slovenije, 2005), 123–125.

¹⁶ Ule, Kontekst ženskih študij v Sloveniji, 121.

¹⁷ Pričevanje Romane Konovšek, delavke v tovarni Gorenje: »V službo sem hodila, da sem dobila svojo plačo. Stanovanje sva z možem dobila, s svojim denarjem pa sem si ga lahko dobro opremila. Kupila sva si tudi nov avto.« To ustreza trditvi Mete Jeraj, da so ženske iskale delo, ko je to ustrezalo njenim osebnim interesom. Jeraj, Slovenke na prehodu v socializem, 260.

¹⁸ Šaleški rudar, številka 12, leto 4 (1968), 2.

so bile udeležene tudi pri izgradnji blokov Termoelektrarne v Šoštanju. V posameznih situacijah so ženske s svojim delom zaslužile celo več kot njihovi možje. To je bilo za ljudi Šaleške doline neobičajno in problematično, zato so bile ženske v takšni situaciji še posebej pozorne, da tega pred svojimi možmi niso posebej izpostavljale, temveč so se trudile biti dobre gospodinje in skromne žene.¹⁹

Udarnišstvo je bilo tudi v šestdesetih letih še vedno cilj vsakega jugoslovanskega delavca, moškega ali ženske. V Šaleškem rudarju je mogoče videti fotografije žensk, ki ob možeh ravno tako kakor oni vihtijo krampe in lopate.²⁰ V tem času se je občina Velenje predvsem trudila izboljšati cestne povezave urbanih delov doline z bolj oddaljenimi zaselki. Zgrajene so bile predvsem s prostovoljnim delom prebivalstva.

Šaleški rudar je poleg manj kvalificiranih delavk spodbujal tudi višje izobraževanje žensk. V kratkih intervjujih se pojavljajo dekleta, ki pripovedujejo, zakaj bi rade postale delavke.²¹ Izpostavljena so tudi mlada dekleta, ki so se za šolanje odločila v programih Šolskega centra Velenje, ki so bili tradicionalno rezervirani za fante.

Družinsko življenje in vzgoja otrok

Ena najbolj konservativnih vlog ženske, ki je našla svoje mesto v javnem diskurzu Šaleške doline v poznih šestdesetih letih, je vloga gospodinje. Nekoč zasebno družinsko življenje se je že v letih neposredno po 2. svetovni vojni postopno navezovalo na področje javnega življenja.²² Šaleški rudar je objavljajl oglase tovarne Gorenje, ki so ponujali nove tehnične izboljšave za gospodinjstvo. To je bilo v skladu z idejo, da mora prava ženska z zelo malo časa in energije vo-

¹⁹ Spomini Julijane Kovač. Zasebna zbirke Julijane Modrijan.

²⁰ Šaleški rudar, številka 15, leto 6 (1970), 2.

²¹ Šaleški rudar, številka 16, leto 1 (1965), 2.

²² Vodopivec, Podoba ženske ..., 160.

diti kvalitetno domače gospodinjstvo.²³ Gospodinjam je častnik pomagal tudi s kuharskimi nasveti za preproste, a dobre obroke.²⁴

Gospodinje so v javno sfero vstopile s prispevanjem urejenega videza okolice. Šaleški rudar je objavljajl članke, kako pravilno presajati lončnice in vzdrževati urejeno okolico.²⁵ V posebni rubriki so objavljajli pisma in fotografije bralcev, ki so javno kritizirali svoje sosede oziroma gospodinje, če so namesto da bi na okna in balkone obesile rože, tam sušile perilo.²⁶

Ženska v Šaleški dolini je tako kot drugod po Sloveniji po drugi svetovni vojni ohranila svojo tradicionalno vlogo v družinskem življenju.²⁷ V občini Velenje, kjer je bilo mnogo mladih žensk zaposlenih, je bila problematika otroških vrtcev in varstva izredno aktualna.²⁸ Toda izgradnja vrtcev je bila za državo drugotnega pomena.²⁹ Tako je nastala situacija, v kateri naj bi ženske hkrati bile zaposlene in enake možem, ob tem pa skrbele za družino in gospodinjstvo. Kar se je v teoriji imenovalo prehod iz malomeščanske jedrne na napredno ‚etnično družino‘,³⁰ je v praksi pomenilo naslednje: ženske, ki med delovnim časom niso mogle skrbeti še za svoje otroke, so bile tako prepuščene svoji iznajdljivosti. Najprej so se običajno poskusile obrniti na sosede in prijateljice, ki niso hodile v službo. Če te možnosti ni bilo, so morali na pomoč priskočiti sorodniki. Ti so pri iskanju varstva za otroke prišli na drugo mesto zato, ker so običajno živeli na podeželju

²³ Šaleški rudar, številka 4, leto 4 (1968), 7.

²⁴ Šaleški rudar, številka 3, leto 1 (1965), 8.

²⁵ Šaleški rudar, številka 7, leto 6 (1970), 6.

²⁶ Šaleški rudar, številka 4, leto 1 (1965), 3.

²⁷ Jeraž, Slovenske n prehodu v socializem, 129.

²⁸ Šaleški rudar, številka 15, leto 1 (1965), 2.

²⁹ Jeraž, Slovenske na prehodu v socializem, 128.

³⁰ Marjana Ule, Posvetovanje o družbenem položaju žensk (in razvoju družine v socialistični samoupravni družbi), v: Teorija in praksa, številka 5–6, letnik 13 (1976), 369–373.

zunaj kraja, kjer so se zaposlovale ženske, ki so potrebovale varstvo za svoje otroke. Romana Konovšek, delavka v tovarni Gorenje, se tako spominja, da je svojega sina vozila v varstvo k moževi sestri, ki je živela v Velenju, kasneje pa k svojim staršem, kjer ga je puščala za več dni, saj je bila razdalja med njimi prevelika, da bi jo premoščali vsakodnevno.³¹

Podobno izkušnjo je imela Julijana Modrijan, ki je sprva kot učiteljica na podružnični osnovni šoli v Slatinah imela svojega sina pri sebi. Ko je bila premeščena na delo v osnovno šolo v Šmartnem ob Paki, je poleg sina dobila še hčerko. Za učiteljice, ki so živele v učiteljskem bloku, je bil v enem od stanovanj čez dan za silo organiziran otroški vrtec, a le za starejše otroke. Sama je morala tako svojega sina in hčerko čez teden pustiti v varstvu svojih staršev, ki sta živela v nekaj kilometrov oddaljenem Šoštanju.³²

Podobno kot delo je bila tudi vzgoja otrok javna, družbena vrednota.³³ Med prebivalci Šaleške doline je bila jasno izražena zavest, da je za vzgojo otrok odgovorna celotna družba.³⁴ Treba pa je vzeti v poštev, da je bilo vzdušje v urbanih delih doline, v Šoštanju in Velenju, vseeno drugačno kot v oddaljenem kmečkem okolju, po raztresenih kmetijah in oddaljenih zaselkih občine. Šaleški rudar je nudil nasvete, kako pravilno vzgajati otroka, ne glede na to, ali je šlo za delavsko ali kmečko družino.³⁵ Ženskam je delil nasvete, kako otroku zagotoviti ustrezno hrano³⁶ in okolje za odraščanje.³⁷

Oblast se je na žensko zanašala ne le kot na delavko in gospodinjo, temveč tudi na osebo, ki ima prva stik z novimi generacijami državljanov in od katere je odvisno, ali bodo

³¹ Pričevanje Romane Konovšek.

³² Pričevanje Julijane Modrijan.

³³ Vodopivec, Podoba ženske ..., 157.

³⁴ Šaleški rudar, številka 15, leto 2 (1966), 3.

³⁵ Šaleški rudar, številka 22, leto 3 (1967), 7.

³⁶ Šaleški rudar, številka 9, leto 1 (1965), 4.

³⁷ Šaleški rudar, številka 17, leto 8 (1972), 8.

vzgojeni v socialističnem duhu ljubezni do države. V letih po vojni se je izoblikovala jasna politika do vzgoje, mater in otrok.³⁸ Iz tega vidika je bilo za državo izredno pomembno, da so bile ženske primerno izobražene.

Ob vseh obveznostih žensk je bila njihova prvotna naloga še vedno biti mati, v čemer naj bi bila tudi njihova prednost.³⁹ Njena materinska vloga se je nadaljevala v vzgojiteljsko in učiteljsko. Ženske so v Šaleški dolini izrazito vstopale v javno sfero kot učiteljice, k čemur jih je spodbujala tudi občinska oblast.⁴⁰ Njihovo delo je bilo v družbi cenjeno.⁴¹ Učiteljice so v sklopu podružbljenja šol delovale tudi na drugih družbenopolitičnih področjih. V Šmartnem ob Paki je bila tako učiteljica Julijana Modrijan tudi predsednica Društva prijateljev mladine Šmartno ob Paki, bistveno pa je tudi prispevala k izgradnji prvega vrtca v Šmartnem, za kar je leta 1992 prejela občinsko priznanje.⁴² Diskurz o izgradnji vrtcev in poletnem otroškem varstvu je bil izredno aktualen, pobudnice sprememb pa so bile praviloma ženske.⁴³

Družabnost

Ženske, ki so bile že vse od 19. stoletja kot posrednice med posamezniki izredno pomembne v političnem in družbenem življenju, so ohranile svojo funkcijo tudi v desetletjih po 2. svetovni vojni. Tako v običajnih družinah kot pomembnih političnih sestankih so bile ustrezljive gostiteljice. Skratka, socializem je vlogo ženske prikrojil tako, da ta ni bila v nasprotju z zasebnimi potrebami moških, temeljnih nosilcev

³⁸ Jeraj, Slovenke na prehodu v socializem, 132–133.

³⁹ Vodopivec, Podoba ženske..., 158.

⁴⁰ Šaleški rudar, številka 17, leto 1 (1965), 8.

⁴¹ Šaleški rudar, številka 4, leto 2 (1966), 4.

⁴² Pričevanje Julijane Modrijan.
<http://www.saleskibiografskileksikon.si>.

⁴³ Šaleški rudar, številka 11, leto 1 (1965), 5.

proletarskega gibanja.⁴⁴ Za razliko od preteklih desetletij pa so lahko v družbeno življenje posegale še bolj aktivno in z nekoliko več svobode. V Šaleški dolini je delovalo več ženskih pevskih zborov,⁴⁵ ženske pa so se s svojimi razstavami aktivno vključevale tudi v področje likovne umetnosti.⁴⁶ Zaposlene ženske so se množično vključevale tudi v krvodajalske akcije, hodile na sindikalne izlete ter se udeleževale športnih in drugih tečajev.⁴⁷

Podobno, kot so ženske s svojo vlogo gospodinj postale del javnega diskurza, so dobile svojo vlogo tudi pri športu in plesu. Šport je dopolnjeval podobo močnega, zdravega delavca, spodbujal je druženje in ustvarjal čut skupnosti. Članke o športnih dosežkih v Šaleškem rudarju pogosto zasedajo stran ali dve, kar je skoraj četrtino glasila. Poročila o športnih tekmovanjih so pogosto opremljena s fotografijami. Njihova prisotnost je značilna predvsem za tiste športe, v katerih so mlajše ženske sodelovale tudi prej in niso strogo moški ali se je tekmovalo v parih (kotalkanje,⁴⁸ ki je bilo v Velenju nasploh zelo popularno, in drsanje⁴⁹).

Zelo popularni med ženskami so bili skupinski športi in parade ob dnevu športa. Ženske je mogoče zaslediti na javnih proslavah in povorkah, ki so slavile šport. Sodelovale so pri skupinski telovadbi⁵⁰ in v gimnastiki v okviru telovadnega društva Partizan Šoštanj.⁵¹

Dve izjemi, ki jih zasledimo v Šaleškem rudarju, sta streljanje, v sklopu katerega so kot strelke tekmovalle tudi

⁴⁴ Jalušič, Dokler se ne vmešajo ženske ..., 103.

⁴⁵ Šaleški rudar, številka 6, leto 4 (1968), 1.

⁴⁶ Šaleški rudar, številka 21, leto 5 (1969), 4.

⁴⁷ Pričevanje Romane Konovšek.

⁴⁸ Šaleški rudar, številka 13, leto 2 (1966), 6.

⁴⁹ Šaleški rudar, številka 2, leto 3 (1967), 7.

⁵⁰ Šaleški rudar, številka 5, leto 1 (1965), 7.

⁵¹ Šaleški rudar, številka 21, leto 2 (1966), 7.

ženske,⁵² in poziv vsem materam, ženam in dekletom, naj se ne glede na svojo postavo in kondicijsko pripravljenost pridružijo tedenski telovadbi za ženske. Vabilo navaja, da so v trenutnem času ženske prezaposlene z delom in skrbjo za družino, zato naj si vsaj eno uro na teden vzamejo zase, za telovadbo in druženje. Tako naj bi bile bolj zdrave, boljše volje in bolj sposobne opravljati vse svoje obveznosti.⁵³

Na drugi strani pa je bil kot oblika družabnosti zelo popularen ples.⁵⁴ Ta je zavzel svoje mesto na straneh Šaleškega rudarja tako na lokalnih veselicah kot ob občinskih in državnih praznikih in tudi na profesionalnih tekmovanjih, ki jih je organizirala občina Velenje. Ženske, ki so se udeleževale plesov, so prikazane v skladu z idealom jugoslovanske superženske. Zaradi poudarjanja družabnosti so bile v javno sfero pritegnjene tudi ženske. Na plesih je njihov videz urejen in moderen. Šaleški rudar jim je natančno svetoval, kako naj se oblečejo in kakšne pričeske so primerne. Ženske so prikazane nasmejane in ustrezljive, vendar navadno v družbi mož.

Urejenost velenjskih delavk in gospodinj je morala biti vzorna, če je hotelo biti vzorno urejeno celotno mesto s svojo okolico. Šaleški rudar je ženskam delil nasvete, kako naj se primerno oblečejo za ples ali gledališče⁵⁵ ter kaj naj oblečejo glede na svoj tip postave.⁵⁶ Občasno je objavil tudi rubriko o modi za ženske,⁵⁷ skupaj z lepotnimi in zdravstvenimi nasveti za celotno družino.⁵⁸ Šaleški rudar je objavljale članke, namenjene ženskam (sporadično), vsebine pa so primerljive z idealom ženske, ki ga je v povojnih letih vzpostavil časnik Naša žena.⁵⁹

⁵² Šaleški rudar, številka 17, leto 2 (1966), 7.

⁵³ Šaleški rudar, številka 20, leto 3 (1967), 5.

⁵⁴ Šaleški rudar, številka 14, leto 2 (1966), 1.

⁵⁵ Šaleški rudar, številka 2, leto 2 (1966), 7.

⁵⁶ Šaleški rudar, številka 2, leto 2 (1966), 8.

⁵⁷ Šaleški rudar, številka 19, leto 3 (1967), 8.

⁵⁸ Šaleški rudar, številka 3, leto 2 (1966), 7.

⁵⁹ Vodopivec, Podoba ženske ..., 161–165.

Zaključek

Čeprav je 2. svetovna vojna prinesla spremembe v položaju žensk, so te v poznih šestdesetih letih in v začetku sedemdesetih let na območju Šaleške doline še vedno imele precej tradicionalno vlogo. V prvi vrsti so bile še vedno žene, matere in gospodinje, ne pa nosilke političnih funkcij, delavke ali borke. Ženska je v družbi še vedno veljala za bitje s posebnim čutom za vzgojo. Če so ženske že prevzemale javne funkcije, so bile nižjega ranga in običajno v vzgoji, izobraževanju, pri delu z mladino in socialnem delu. Delno so se pojavljale tudi izobražene ženske, ki so nastopale v tradicionalno moških poklicih, a so bile redka izjema. Kot delavke so množično stopile v ospredje le kot delavke tovarne Gorenje.

Opazna je sprostitvev v družabnem življenju in športu. Ženske so sodelovale na plesnih tekmovanjih, se udeleževale tekmovanj ter izletov in nastopale kot športnice. Tudi v Šaleškem rudarju, ki je namenjen celotnemu prebivalstvu, se pojavljajo članki z nasveti o modnih oblekah in frizurah. Vendar pa moramo nov položaj žensk umestiti v ideologijo tega časa, v katerem so mnoga prej zasebna področja življenja (vzgoja, družinsko življenje, urejenost bivališč in okolice) po tem vstopila v ospredje kot javna vprašanja.

Viri in literatura

Viri

- Intervju z Julijano Modrijan, 14. 5. 2016.
- Pričevanje Julijane Modrijan.
- Pričevanje Romane Konovšek.
- Spomini Julijane Kovač. Zbirka družine Modrijan.
- Šaleški rudar, 1966.
- Šaleški rudar, 1967.
- Šaleški rudar, 1968.
- Šaleški rudar, 1969.
- Šaleški rudar, 1970.
- Šaleški rudar, 1971.
- Šaleški rudar, 1972.
- Ule, Mirjana: Posvetovanje o družbenem položaju žensk (in razvoju družine v socialistični samoupravni družbi), v: Teorija in praksa, številka 5–6, letnik 13 (1976), 369–373.
- Uradni vestnik občine Velenje, 1967.

Literatura

- Aplinc, Miran, Stanovati v Šoštanju, v: Šaleški razgledi, Velenje: Knjižnica Velenje, 2012.
- Jalušič, Vlasta, Dokler se ne vmešajo ženske ... Ženske, revolucija in ostalo. Ljubljana: Krt, 1992.
- Jeraj, Mateja, Slovenke na prehodu v socializem. Vloga in položaj ženske v Sloveniji 1945–1953. Ljubljana: Arhiv republike Slovenije, 2005.
- Selišnik, Irena, Antić Gaber, Milica: Ženske, politika in vrednotne orientacije sodobne slovenske družbe, v: Zahtevna razmerja: Spol, strukturne ovire in priložnosti, ur. Antić Gaber, Milica, Ljubljana: Razprave FF (2015).

- Šaleški biografski leksikon
(<http://www.saleskibiografskileksikon.si/dostop>: 2016).
- Ule, Mirjana: Kontekst ženskih študij v Sloveniji, v: Od ženskih študij k feministični teoriji, ur. Bahovec, Eva. Ljubljana: Študentska organizacija Univerze v Ljubljani, Enota za časopisno–založniško dejavnost, 1993.
- Vodopivec, Nina: Podoba ženske v listu Naša žena med leti 1945 in 1951, Kronika, številka 1–2, letnik 47 (1999), 153–167.
- Vrečko Ashtalkoski, Lea, Antić Gaber, Milica: Mesto in položaj žensk v slovenskih skupščinah in vladah, v: Ženske na obrobju politike, zbornik, ur. Antić Gaber, Milica. Ljubljana: Založba Sophia, 2011.